

Wymagania edukacyjne na lekcjach wiedzy o społeczeństwie dla klasy VIII szkoły podstawowej

Temat lekcji	Wymagania w podstawie programowej	Zakładane osiągnięcia na ocenę				
		dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
I. KOMUNIKACJA I WSPÓŁDZIAŁANIE						
Człowiek – istota społeczna	Uczeń: uzasadnia, że człowiek jest istotą społeczną; wyjaśnia znaczenie potrzeb społecznych człowieka (kontaktu, przynależności, uznania) – dział I, pkt 1.	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, co to znaczy, że człowiek jest istotą społeczną; -podaje przykłady potrzeb społecznych	Uczeń/Uczennica: -zna i rozumie pojęcia: zbiorowość, społeczeństwo, wspólnota, grupa społeczna, więź społeczna i rola społeczna; -potrafi odróżnić pojęcie zbiorowości od wspólnoty;	Uczeń/Uczennica: -wskazuje, do jakich wspólnot i grup należy oraz analizuje więzi, jakie go łączą z innymi ich członkami;	Uczeń/Uczennica: -odróżnia potrzeby osobiste człowieka od społecznych; -podaje przykłady potrzeb społecznych oraz wyjaśnia na przykładach, jak są one zaspokajane	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, jak tworzą się podziały w grupie i w społeczeństwie i podaje możliwe sposoby przeciwstawiania się przejawom nietolerancji.
Reguły gry społecznej	Uczeń: uzasadnia, że człowiek jest istotą społeczną; wyjaśnia znaczenie potrzeb społecznych człowieka (kontaktu, przynależności, uznania); podaje przykłady trudnych społecznie sytuacji, w których należy zachować się asertywnie – dział I pkt 1; podaje przykłady trudnych społecznie sytuacji, w których należy zachować się asertywnie; uzasadnia, że można zachować dystans wobec nieaprobowanych przez siebie zachowań innych ludzi lub przeciwstawić się im;	Uczeń/Uczennica: -wymienia rodzaje i źródła norm;	Uczeń/Uczennica: -rozpoznaje role społeczne, w których występuje, oraz związane z nimi oczekiwania; -wskazuje sytuacje łamania norm i określa skutki takiego postępowania;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, jakie znaczenie w relacjach międzyludzkich mają: wzajemność, zaufanie i tolerancja; -określa, jakie normy są odpowiednie w danej sytuacji społecznej; -określa, co to są obowiązki i z czego wynikają;	Uczeń/Uczennica: -podaje przykłady obowiązków, jakie wynikają z pełnienia określonych ról społecznych; -określa, na czym polega odpowiedzialność i co to znaczy być odpowiedzialnym (za kogoś lub za coś);	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, co to znaczy być tolerancyjnym i podaje możliwe sposoby przeciwstawiania się nietolerancji; -potrafi wskazać, na czym polega bycie asertywnym w konkretnych sytuacjach i zachować się asertywnie

	przedstawia różne formy zachowań asertywnych – dział I pkt 4.					
Jak zdobywać informacje i jak z nich korzystać?	Uczeń: znajduje w mediach wiadomości na wskazany temat; odróżnia informacje od faktach od komentarzy i opinii; wyjaśnia, na czym powinna polegać rzetelność dziennikarzy – dział X pkt 2.	Uczeń/Uczennica: -wskazuje główne źródła informacji, z których można czerpać wiedzę na tematy związane z życiem publicznym;	Uczeń/Uczennica: -określa, z jakiego źródła informacji należy skorzystać w konkretnej sytuacji;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, skąd wynikają różnice w informacjach pochodzących z różnych źródeł; -wie, jak korzystać z różnych źródeł informacji, w tym z internetu;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, skąd mogą się brać różnice w interpretacji faktów; odróżnia informacje od komentarzy;	Uczeń/Uczennica: -dowodzi, jakie korzyści mogą wynikać z odróżniania opinii od faktów.
O porozumiewaniu się i nieporozumieniach	Uczeń: wymienia cechy grup społecznych; charakteryzuje grupę koleżeńską i grupę nastawioną na realizację określonego zadania; uzasadnia, że efektywna współpraca przy- nosi różne korzyści; przedstawia różne formy współpracy w grupie – dział I pkt 2;	Uczeń/Uczennica: -określa, do jakich grup należy;	Uczeń/Uczennica: -potrafi przedstawić różne role grupowe i rozpoznać zachowania z nimi związane	Uczeń/Uczennica: -wymienia formy współpracy w grupie; -podaje czynniki, które sprzyjają współpracy w grupie oraz ją utrudniają;	Uczeń/Uczennica: -współtworzy dobre warunki do skutecznej współpracy w grupie;	Uczeń/Uczennica: -rozpoznaje sytuacje wykluczania innych i podejmuje odpowiednie działania; -reaguje w sytuacjach, w których nie chce zaakceptować konkretnych zachowań czy decyzji grupy.
Bez współpracy ani rusz!	Uczeń: wymienia cechy grup społecznych; charakteryzuje grupę koleżeńską i grupę nastawioną na realizację określonego zadania; uzasadnia, że efektywna współpraca przy- nosi różne korzyści; przedstawia różne formy współpracy w grupie – dział I pkt 2; podaje przykłady	Uczeń/Uczennica: -określa, do jakich grup należy	Uczeń/Uczennica: -potrafi przedstawić różne role grupowe i rozpoznać zachowania z nimi związane	Uczeń/Uczennica: -wymienia formy współpracy w grupie; -podaje czynniki, które sprzyjają współpracy w grupie oraz ją utrudniają -przedstawia różne formy zachowań asertywnych	Uczeń/Uczennica: -współtworzy dobre warunki do skutecznej współpracy w grupie; -podaje przykłady trudnych społecznie sytuacji, w których należy zachować się asertywnie	Uczeń/Uczennica: -rozpoznaje sytuacje wykluczania innych i podejmuje odpowiednie działania; -reaguje w sytuacjach, w których nie chce zaakceptować konkretnych zachowań czy decyzji grupy.

	trudnych społecznie sytuacji, w których należy zachować się asertywnie; uzasadnia, że można zachować dystans wobec nieaprobowanych przez siebie zachowań innych ludzi lub przeciwstawić się im; przedstawia różne formy zachowań asertywnych – dział I pkt 4.					
Trudne decyzje	Uczeń: rozpoznaje sytuacje wymagające podjęcia decyzji indywidualnej i grupowej; wyjaśnia i stosuje podstawowe sposoby podejmowania wspólnych decyzji – dział I pkt 3.	Uczeń/Uczennica: -potrafi określić, jakim celom i wartościom powinna służyć decyzja;	Uczeń/Uczennica: -poszukuje różnych możliwych sposobów rozwiązania problemu decyzyjnego;	Uczeń/Uczennica: -potrafi wskazać pozytywne i negatywne skutki poszczególnych rozwiązań; -rozpoznaje sytuacje wymagające podjęcia decyzji indywidualnej i grupowej;	Uczeń/Uczennica: -wskazuje wady i zalety różnych sposobów podejmowania decyzji grupowych (konsensus, głosowanie, decyzja lidera) w konkretnych okolicznościach i sytuacjach decyzyjnych;	Uczeń/Uczennica: -ocenia efektywność poszczególnych sposobów podejmowania decyzji.
Negocjacje zamiast kłótni	Uczeń: uzasadnia, że konflikt w grupie może wynikać z różnych przyczyn (sprzeczne interesy, inne cele); przedstawia sposoby rozwiązywania konfliktów oraz analizuje ich zalety i wady – dział I pkt 5.	Uczeń/Uczennica: -podaje źródła konfliktów;	Uczeń/Uczennica: -zna sposoby rozwiązywania konfliktów(negocjacje i mediacje);	Uczeń/Uczennica: -potrafi wskazać wspólne i sprzeczne interesy grupy; -wskazuje możliwe rozwiązania sporów dotyczących szkolnego życia;	Uczeń/Uczennica: -zna zasady prowadzenia negocjacji i mediacji; -odróżnia interesy od stanowiska;	Uczeń/Uczennica: -potrafi wskazać sposób realistyczny i sprawiedliwy rozwiązania konkretnej sytuacji konfliktowej oraz go uzasadnić; -opisuje różne strategie zachowań w sytuacjach konfliktowych.
II. W RODZINIE I W SZKOLE						
Rodzina, a rodzina	Uczeń: charakteryzuje rodzinę jako grupę społeczną; przedstawia rolę rodziców i osób starszych w rodzinie; analizuje wartości	Uczeń/Uczennica: -opisuje różne modele rodziny;	Uczeń/Uczennica: -omawia funkcje pełnione przez rodzinę, ilustrując je przykładami ze swojego otoczenia -wymienia i rozumie prawa i obowiązki dzieci	Uczeń/Uczennica: -odwołując się do różnych modeli życia rodzinnego, charakteryzuje rodzinę jako małą grupę społeczną;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia rolę rodziny w procesie socjalizacji;	Uczeń/Uczennica: -określa wartości, którymi kieruje się jego rodzina.

	ważne dla swojej rodziny – dział II pkt 1; analizuje wpływ, jaki rodzina wywiera na dzieci; przedstawia prawa i obowiązki dzieci w rodzinie – dział II pkt 2.		w rodzinie;	-przedstawia miejsce i znaczenie rodziców i osób starszych w rodzinie;		
O gospodarstwie domowym	Uczeń: wyjaśnia, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe; wymienia główne źródła jego dochodów i kategorie wydatków, planuje jego budżet – dział II pkt 3;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, co to jest gospodarstwo domowe,	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, skąd gospodarstwo domowe czerpie swoje dochody oraz jakie ma wydatki;	Uczeń/Uczennica: -opracowuje budżet wybranego gospodarstwa domowego;	Uczeń/Uczennica: -znajduje informacje na temat nierówności ekonomicznych w Polsce i rozważa na przykładach różne polityki zmierzające do ich zmniejszania;	Uczeń/Uczennica: -przedstawia możliwe sposoby lokowania budżetowych nadwyżek oraz radzenia sobie z deficytem.
Szkoła jako wspólnota	Uczeń: przedstawia funkcje szkoły – dział III pkt 1; charakteryzuje klasę szkolną i życie szkolnej społeczności; przedstawia działania samorządu uczniowskiego – dział III pkt 2; wymienia prawa i obowiązki ucznia; rozpoznaje przypadki naruszania praw uczniów oraz pracowników szkoły; przedstawia sposoby dochodzenia praw, które zostały naruszone – dział III pkt 3;	Uczeń/Uczennica: -przedstawia członków społeczności szkolnej i wyjaśnia, na czym polega ich odpowiedzialność za funkcjonowanie szkoły; -wyjaśnia, co to jest samorząd uczniowski	Uczeń/Uczennica: -umie wskazać sprawy, jakimi może zajmować się samorząd uczniowski; -uzasadnia, dlaczego wszyscy uczniowie i uczennice są członkami samorządu uczniowskiego;	Uczeń/Uczennica: -wymienia prawa i obowiązki ucznia oraz nauczyciela; -potrafi wybrać formy działania samorządu uczniowskiego odpowiednie do rodzaju sprawy;	Uczeń/Uczennica: -określa cechy charakteru oraz umiejętności ucznia, które mogą mu pomóc w aktywności oraz pełnieniu funkcji w samorządzie; -interpretuje zapisy statutu własnej szkoły dotyczące uprawnień samorządu uczniowskiego;	Uczeń/Uczennica: -rozpoznaje przypadki naruszenia praw uczniów i wyjaśnia, jak funkcjonuje w jego szkole system ochrony praw ucznia; -zna dokumenty dotyczące praw uczniów i potrafi odnaleźć zapisy dotyczące konkretnych sytuacji.
Jak żyją Polacy?	Uczeń: rozpoznaje problemy społeczne swojej społeczności lokalnej (np. wynikające z sytuacji	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia pojęcie: grupa społeczna	Uczeń/Uczennica: - rozpoznaje problemy społeczne swojej społeczności lokalnej	Uczeń/Uczennica: -samodzielnie wyszukuje i interpretuje informacje dotyczące perspektyw życiowych młodych	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, z czego biorą się różnice szans życiowych, edukacyjnych i zawodowych młodych ludzi;	Uczeń/Uczennica: -rozpoznaje i definiuje problemy dotyczące młodych ludzi w ich lokalnym środowisku oraz wspólnie z innymi

	demograficznej, gospodarczej, infrastrukturalnej); formułuje sądy dotyczące tych problemów – dział VI pkt 6;			Polaków;		szuka ich rozwiązań
III. MAŁE OJCZYZNY I WSPÓLNE PAŃSTWO						
Tożsamości lokalne i regionalne	Uczeń: znajduje i przedstawia podstawowe informacje o swoim regionie, wydarzenia i postaci z jego dziejów; lokalizuje własne województwo i powiaty wchodzące w jego skład oraz pozostałe województwa – dział VII pkt 1; przedstawia tradycje i zwyczaje swojej społeczności regionalnej – dział VII pkt 4; wymienia organy stanowiące i wykonawcze samorządu powiatowego i województwa; przedstawia, jak są one wybierane i jak mogą zostać odwołane; podaje zadania tych organów – dział VII pkt 3; rozpoznaje problemy społeczne swojej społeczności lokalnej (np. wynikające z sytuacji demograficznej, gospodarczej, infrastrukturalnej);	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia pojęcie małej ojczyzny i odnosi je do swoich doświadczeń; -podaje nazwę swojego powiatu i województwa i umie zlokalizować je na mapie Polski. -wyjaśnia, co to jest samorząd terytorialny;	Uczeń/Uczennica: -wskazuje specyficzne cechy swojego regionu bądź wyjaśnia, dlaczego nie powstała (lub została zniszczona) tożsamość regionalna; -podaje przykłady ponadgminnych władz samorządowych	Uczeń/Uczennica: -określa, jaka jest relacja między poczuciem tożsamości regionalnej a poczuciem tożsamości narodowej; - wyjaśnia, jak są wybierane ponadgminne władze samorządowe	Uczeń/Uczennica: -podaje przykłady samorządów zawodowych i samorządów mieszkańców; -opracowuje folder promujący swoją gminę; -prezentuje wybrane informacje dotyczące walorów swego regionu;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, na przykładzie własnej miejscowości, na czym polega zasada decentralizacji oraz pomocniczości;

	formułuje sądy dotyczące tych problemów – dział VI pkt 6.					
Naród i państwo	Uczeń: wyjaśnia, co oznacza być Polakiem lub członkiem innej wspólnoty narodowej/etnicznej oraz co łączy człowieka z ojczyzną – Polską; przedstawia te więzi na własnym przy- kładzie – dział VIII pkt 1; wyjaśnia, czym obywatelstwo różni się od narodowości; wymienia konstytucyjne obowiązki obywatela – dział VIII pkt 2; uzasadnia, że można pogodzić różne tożsamości społeczno-kulturowe (regionalną, narodową/ etniczną, państwową/ obywatelską, europejską) – dział VIII pkt 5;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, co to jest naród i jakie główne czynniki go kształtują;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, co dla niego/niej znaczy być Polakiem/Polką; -wskazuje różnice pomiędzy obywatelstwem a narodowością; -opisuje symbole Rzeczypospolitej Polskiej (godło, barwy narodowe, hymn);	Uczeń/Uczennica: -wymienia prawa i obowiązki obywatela zapisane w Konstytucji RP; -wyjaśnia, co to jest Polonia oraz wskazuje miejsca jej największych skupisk;	Uczeń/Uczennica: -podaje przykłady podtrzymywania przez środowiska polonijne więzi z ojczyzną; -porównuje różne rodzaje tożsamości społeczno-kulturowych;	Uczeń/Uczennica: -uzasadnia na przykładzie własnym oraz innych osób lub znanych postaci, jak można łączyć różne tożsamości społeczno-kulturowe i jak wzbogaca to życie jednostki, grup społecznych i narodów.
Mniejszości narodowe w Polsce	Uczeń: wymienia mieszkające w Polsce mniejszości narodowe i etniczne, grupę posługującą się językiem regionalnym oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) i lokalizuje miejsca ich zwartego zamieszkiwania; przedstawia – za Konstytucją	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, co to są mniejszości narodowe oraz podaje ich przykłady w Polsce;	Uczeń/Uczennica: -wskazuje czynniki kształtujące naród i poczucie przynależności narodowej i etnicznej; wskazuje różnicę między mniejszością narodową a mniejszością etniczną;	Uczeń/Uczennica: -znajduje informacje na temat wybranej mniejszości narodowej, opracowuje je i prezentuje;	Uczeń/Uczennica: -wymienia szczególne prawa przysługujące mniejszościom narodowym i uzasadnia ich potrzebę;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, co to są i jak działają stereotypy oraz wskazuje, na przykładach, w jaki sposób utrudniają one relacje między ludźmi, grupami i narodami.

	Rzeczypospolitej Polskiej – prawa przysługujące etnicznym grupom mniejszościowym – dział VIII pkt 4; uzasadnia, że można pogodzić różne tożsamości społeczno-kulturowe (regionalną, narodową/ etniczną, państwową/ obywatelską, europejską); rozpoznaje przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu, oraz uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się tym zjawiskom – dział VIII pkt 5.					
Co to znaczy być patriotą?	Uczeń/ Uczennica: wyjaśnia, co oznacza być Polakiem lub członkiem innej wspólnoty narodowej/ etnicznej oraz co łączy człowieka z ojczyzną – Polską; przedstawia te więzi na własnym przykładzie – dział VIII pkt 1; analizuje symbole Rzeczypospolitej Polskiej; wyjaśnia, czym powinna przejawiać się postawa patriotyczna młodego i dorosłego człowieka – dział VIII pkt 3; uzasadnia, że można pogodzić różne	Uczeń/ Uczennica: -wyjaśnia, na czym dla niego/ niej polega patriotyzm;	Uczeń/ Uczennica: -porównuje więzi, jakie łączą ludzi z wielką i małą ojczyzną;	Uczeń/ Uczennica: -wyjaśnia, jaką rolę odgrywa patriotyzm w funkcjonowaniu państwa i wspólnoty narodowej;	Uczeń/ Uczennica: -wskazuje różnice pomiędzy postawą patriotyczną dawniej i dziś, wśród ludzi młodych i dorosłych; -podaje przykłady zachowań patriotycznych oraz pseudopatriotycznych we współczesnej Polsce i świecie;	Uczeń/ Uczennica: -wskazuje różnice między postawą patriotyczną a nacjonalistyczną i szowinistyczną.

	tożsamości społeczno-kulturowe (regionalną, narodową/ etniczną, państwową/ obywatelską, europejską); rozpoznaje przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu, oraz uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się tym zjawiskom – dział VIII pkt 5.					
Cień Zagłady	Uczeń: uzasadnia, że można pogodzić różne tożsamości społeczno-kulturowe (regionalną, narodową/ etniczną, państwową/ obywatelską, europejską); rozpoznaje przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu, oraz uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się tym zjawiskom – dział VIII pkt 5.	Uczeń/Uczennica: -rozumie pojęcia: patriotyzm, nacjonalizm, Zagłada	Uczeń/Uczennica: -odróżnia przejawy patriotyzmu z przejawami nacjonalizmu	Uczeń/Uczennica: -porównuje przejawy patriotyzmu z przejawami nacjonalizmu i szowinizmu;	Uczeń/Uczennica: -wskazuje przykłady skrajnego nacjonalizmu we współczesnej Polsce i świecie, w tym we własnym otoczeniu i w mediach społecznościowych; -wskazuje, odwołując się do Holokaustu, jakie mogą być konsekwencje skrajnego nacjonalizmu;	Uczeń/Uczennica: -potrafi przeciwstawić się zachowaniom ksenofobicznym i nacjonalistycznym w swoim otoczeniu, w klasie, społeczności lokalnej i mediach społecznościowych.
IV. PRAWA CZŁOWIEKA, TWOJE PRAWA						
Prawo i rządy prawa	Uczeń: wyказuje różnice między prawami a wolnościami człowieka (na przykładzie praw i wolności osobistych zawartych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej) – dział IV pkt 2; wymienia prawa i wolności polityczne	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, co to jest prawo i do czego służy;	Uczeń/Uczennica: -odróżnia normy prawne od innych rodzajów norm;	Uczeń/Uczennica: -wyказuje, w jaki sposób prawo reguluje działania organów władzy;	Uczeń/Uczennica: -wyszukuje w Konstytucji RP prawa i wolności polityczne oraz osobiste i podaje ich przykłady z życia codziennego;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, jak prawa i wolności zapisane w Konstytucji RP zapewniają obywatelom wpływ na życie publiczne.

	zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; wykazuje, że dzięki nim człowiek może mieć wpływ na życie publiczne – dział IV pkt 5;					
O prawach przyrodzonych	Uczeń: - uzasadnia, że godność człowieka jest podstawą różnych systemów moralnych; - wyjaśnia, że jest ona źródłem powszechnych, przyrodzonych, nienaruszalnych i niezbywalnych wolności i praw człowieka; analizuje sformułowania preambuły Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka – dział IV pkt 1.	Uczeń/Uczennica: -wymienia najważniejsze prawa człowieka;	Uczeń/Uczennica: -przedstawia krótko genezę praw człowieka, odwołując się do pojęcia godności ludzkiej;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia różnicę pomiędzy prawami a wolnościami człowieka; -wyjaśnia, czym są prawa naturalne; -podaje przykłady praw i wolności, które powinny znaleźć się w konstytucji demokratycznego państwa;	Uczeń/Uczennica: -interpretuje wybrane zapisy prawne określające prawa i wolności człowieka; -wyjaśnia znaczenie sformułowań zawartych w preambule Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka; -uzasadnia, dlaczego prawa człowieka przysługują wszystkim ludziom na całym świecie; -wymienia najważniejsze dokumenty określające prawa człowieka;	Uczeń/Uczennica: -wymienia konstytucyjne kategorie praw człowieka; -wyjaśnia, na czym polega powszechność, przyrodzoność i nienaruszalność i niezbywalność praw człowieka.
Na straży wolności i praw	Uczeń: - wykazuje, że prawa człowieka muszą być chronione; wyjaśnia rolę Rzecznika Praw Obywatelskich i podaje przykłady jego działań – dział IV pkt 6; - przedstawia przykłady działań organizacji pozarządowych na rzecz ochrony praw człowieka; uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się zjawiskom braku tolerancji wobec różnych mniejszości – dział IV pkt 7;	Uczeń/Uczennica: -określa, na czym polega naruszanie praw człowieka;	Uczeń/Uczennica: -wymienia konstytucyjne organy ochrony praw i wolności w Polsce;	Uczeń/Uczennica: -określa rolę Rzecznika Praw Obywatelskich, wyszukuje i podaje przykłady jego działań; -określa zasady, na których opierają swoje działania organizacje społeczne zajmujące się obroną praw człowieka;	Uczeń/Uczennica: -podaje główne cele organizacji społecznych zajmujących się obroną praw człowieka, metody działania oraz ilustruje je przykładami konkretnych działań; -odróżnia organizacje pozarządowe od instytucji państwowych zajmujących się ochroną praw człowieka; -uzasadnia potrzebę istnienia specjalnych organów powołanych do strzeżenia prawa i wolności;	Uczeń/Uczennica: -uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się zjawisku braku tolerancji wobec różnych mniejszości; omawia na przykładach skuteczność działań instytucji oraz organizacji chroniących prawa człowieka w najbliższej okolicy, w Polsce i na świecie.

	podaje przykłady działań Rzecznika Praw Dziecka – dział IV pkt 4; Poza podstawą: przedstawia cele działalności Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci.					
Jakie prawa mają dzieci?	Uczeń: wymienia prawa dzieci i analizuje przepisy Konwencji o prawach dziecka – dział IV pkt 3; podaje przykłady działań Rzecznika Praw Dziecka – dział IV pkt 4; wymienia prawa i obowiązki ucznia; rozpoznaje przypadki naruszania praw uczniów oraz pracowników szkoły; przedstawia sposoby dochodzenia praw, które zostały naruszone – dział III pkt 3;	Uczeń/Uczennica: -wymienia podstawowe prawa dziecka zapisane w Konwencji o prawach dziecka;	Uczeń/Uczennica: -umie wytłumaczyć, co oznaczają wybrane prawa; -umie określić, kiedy prawa dziecka są łamane;	Uczeń/Uczennica: -zna instytucje, do których może się zwrócić dziecko w wypadku naruszenia jego praw;	Uczeń/Uczennica: -określa rolę Rzecznika Praw Dziecka, wyszukuje i podaje przykłady jego działań;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, w jaki sposób przestrzeganie praw dziecka wpływa na ich prawidłowy rozwój; -wyjaśnia, jak należy się zachować w sytuacji łamania praw dziecka i ucznia.
O przemoc i odpowiedzialności	Uczeń: rozpoznaje zachowania związane z przemocą fizyczną i psychiczną, w tym werbalną, wobec siebie i innych; wymienia osoby i instytucje, które należy powiadomić w takich sytuacjach – dział V pkt 1; przedstawia korzyści i zagrożenia wynikające	Uczeń/Uczennica: -określa, na czym polega odpowiedzialność i co to znaczy być za coś odpowiedzialnym;	Uczeń/Uczennica: -wie, na czym polega przemoc fizyczna i psychiczna, rozpoznaje ich przejawy; -rozumie, jak przemoc wpływa na człowieka (agresora i ofiarę); -wie, do jakich instytucji może się zwrócić, kiedy jest świadkiem lub ofiarą agresji; -wie, kto w świetle prawa jest osobą nieletnią;	Uczeń/Uczennica: -zna korzyści i zagrożenia wynikające z korzystania z internetu; -zna sposoby reagowania na przemoc w internecie; -wyjaśnia, dlaczego nieletni podlega szczególnej ochronie prawnej w postępowaniu w sprawach karnych;	Uczeń/Uczennica: -wymienia prawa przysługujące nieletnim w kontakcie z policją; -wymienia przykłady kar stosowanych wobec nieletnich;	Uczeń/Uczennica: -formułuje swoje stanowisko w sporze „karać czy wychowywać”.

	z korzystania z zasobów internetu; rozpoznaje przemoc w cyberprzestrzeni i wyjaśnia, jak należy na nią reagować – dział V pkt 2; wyjaśnia, na jakich zasadach nieletni odpowiadają za popełnienie wykroczeń i przestępstw – dział V pkt 3; przedstawia uprawnienia policjantów i funkcjonariuszy innych służb porządkowych oraz swoje prawa w kontakcie z tymi służbami – dział V pkt 4.					
--	---	--	--	--	--	--

V. NASZ SAMORZĄD LOKALNY

Jakie są zadania samorządu lokalnego?	Uczeń: wymienia zadania samorządu gminnego – dział VI pkt 1; wymienia organy stanowiące i wykonawcze w gminie (mieście/dzielnicy); przedstawia, jak są one wybierane i jak mogą zostać odwołane; podaje uprawnienia tych organów – dział VI pkt 3;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, czym jest samorząd terytorialny;	Uczeń/Uczennica: -wymienia przykłady zadań samorządu gminnego oraz ocenia sposoby ich realizacji przez władze; -wymienia kilka przykładów zadań, jakie są realizowane przez władze powiatu i województwa;	Uczeń/Uczennica: -wskazuje, co wchodzi w skład majątku gminy; -wyjaśnia, co to jest budżet gminy;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, skąd gmina bierze fundusze na realizację swoich zadań;	Uczeń/Uczennica: -podaje przykłady dochodów i wydatków gminy; -opisuje, jak podejmowane są przez władze gminy decyzje w sprawie budżetu.
Z wizytą w urzędzie gminy, powiatu i urzędzie marszałkowskim	Uczeń: przedstawia, jak zorganizowany jest urząd gminy (miasta/dzielnicy) – dział VI pkt 2;	Uczeń/Uczennica: -wskazuje, gdzie mieści się urząd gminy i urząd powiatu	Uczeń/Uczennica: -posługuje się pojęciami: burmistrz, prezydent miasta	Uczeń/Uczennica: -formułuje kilka praktycznych rad dotyczących załatwiania spraw urzędowych	Uczeń/Uczennica: -wymienia przykłady wydziałów urzędu gminy	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, dlaczego przestrzeganie zasad etyki jest konieczne dla sprawnego funkcjonowania samorządu lokalnego.

Kto rządzi w gminie, powiecie, województwie?	Uczeń: wymienia organy stanowiące i wykonawcze w gminie (mieście/dzielnicy); przedstawia, jak są one wybierane i jak mogą zostać odwołane; podaje uprawnienia tych organów – dział VI pkt 3; podaje, kto pełni funkcje wójta/burmistrza/prezydenta miasta i przewodniczącego rady gminy/miasta; znajduje w mediach lokalnych informacje na temat publicznych działań osób pełniących funkcje w organach samorządu terytorialnego – dział VI pkt 4.	Uczeń/Uczennica: -wymienia organy władzy samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego;	Uczeń/Uczennica: -przedstawia zasady wyboru lub powoływania oraz sposoby odwoływania organów władz w gminie, powiecie i województwie;	Uczeń/Uczennica: -podaje, kto pełni funkcje wójta/burmistrza/prezydenta miasta i przewodniczącego rady gminy/miasta;	Uczeń/Uczennica: -uzasadnia znaczenie wyborów samorządowych; -wyjaśnia, na czym polega kampania wyborcza;	Uczeń/Uczennica: -tworzy miniprogram wyborczy, w którym uwzględnia potrzeby swojej gminy; wymienia sposoby, za pomocą których obywatele/obywatelki mogą wpływać na decyzje władz lokalnych oraz ocenia ich przydatność w konkretnych sytuacjach.
Obywatel – kto to taki?	Uczeń: podaje cnoty obywatelskie (odpowiedzialność, troska o dobro wspólne, aktywność, przedsiębiorczość, solidarność, roztropność, tolerancja, odwaga cywilna); wykazuje, odwołując się do działań wybitnych Polaków i Polek, znaczenie ich urzeczywistnienia dla pożytku publicznego – dział IX pkt 1.	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, w jaki sposób zostajemy obywatelami w Polsce i w innych krajach;	Uczeń/Uczennica: -wymienia i wyjaśnia uprawnienia i obowiązki obywatela/obywatelki RP;	Uczeń/Uczennica: -wymienia najważniejsze cnoty obywatelskie i wyjaśnia ich znaczenie dla wspólnot lokalnych, społeczeństwa i państwa;	Uczeń/Uczennica: -wskazuje konkretne postaci, które przyjęły postawę dobrego obywatela	Uczeń/Uczennica: -odwołując się do konkretnych postaci, charakteryzuje postawę dobrego obywatela i zastanawia się, które z tych cech chciałby w sobie rozwinąć.
Jak	Uczeń:	Uczeń/Uczennica:	Uczeń/Uczennica:	Uczeń/Uczennica:	Uczeń/Uczennica:	Uczeń/Uczennica:

obywatele/ obywatelki uczestniczą w życiu publicznym?	przedstawia cele i przykłady działania organizacji społecznych skupiających młodych ludzi w Polsce; wyjaśnia ideę wolontariatu i przedstawia formy działalności wolontariuszy – dział IX pkt 3; uzasadnia potrzebę przestrzegania zasad etycznych w życiu publicznym; rozpoznaje przejawy ich łamania i podaje skutki takich działań – dział IX pkt 5.	-opisuje cele i zasady wybranej formy aktywności obywatelskiej; - wyjaśnia ideę wolontariatu	-uzasadnia znaczenie inicjatyw obywatelskich dla rozwoju demokracji; - przedstawia formy działalności wolontariuszy	-rozpoznaje różne formy uczestnictwa obywateli w życiu publicznym; -wymienia główne podmioty życia publicznego	-wyjaśnia, dlaczego ważne jest przestrzeganie zasad etycznych przez poszczególne podmioty życia publicznego;	-podaje przykłady sytuacji, w których obywatele wywierają wpływ na decyzje władz lokalnych, państwowych czy międzynarodowych; formułuje argumenty przekonujące obywateli do aktywności publicznej.
Stowarzyszenie, czyli razem raźniej	Uczeń: przedstawia cele i formy działań organizacji pozarządowych aktywnych w społeczności lokalnej i regionie; wykazuje, że działalność tego typu prowadzi do realizacji różnorodnych potrzeb – dział IX pkt 2; przedstawia formy wpływania obywateli na decyzje władz samorządowych, przykłady realizacji lokalnych inicjatyw mieszkańców finansowanych z budżetów obywatelskich oraz przedsięwzięć podejmowanych przez młodzieżowe rady	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, co to jest stowarzyszenie;	Uczeń/Uczennica: -podaje przykłady działań lokalnych organizacji pozarządowych; -wyjaśnia, na czym polega praca wolontariuszy;	Uczeń/Uczennica: -odwołując się do konkretnych przykładów, wyjaśnia dlaczego stowarzyszenia odgrywają tak wielką rolę w społeczeństwie demokratycznym; -przedstawia warunki, jakie trzeba spełnić, aby założyć stowarzyszenie;	Uczeń/Uczennica: -wie, co to jest budżet obywatelski; podaje przykłady realizacji lokalnych inicjatyw mieszkańców finansowanych z budżetów obywatelskich; -wie, co to jest młodzieżowa rada miasta/gminy;	Uczeń/Uczennica: -omawia przedsięwzięcia podjęte przez młodzieżową radę miasta/gminy (cel, podjęte działania, skutki); -przedstawia cele zakładania związków zawodowych, ich podstawowe zadania i sposoby działania.

	gminy/miasta – dział IX pkt 3; uzasadnia potrzebę przestrzegania zasad etycznych w życiu publicznym; rozpoznaje przejawy ich łamania i podaje skutki takich działań – dział IX pkt 5.					
Opinia, z którą trzeba się liczyć	Uczeń: przedstawia funkcje i rodzaje środków masowego przekazu; wyjaśnia znaczenie środków masowego przekazu dla wolności słowa – dział X pkt 1; wykazuje znaczenie opinii publicznej; znajduje w internecie komunikaty z badań opinii publicznej oraz odczytuje i interpretuje proste wyniki takich badań – dział X pkt 4.	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, co to jest opinia publiczna	Uczeń/Uczennica: -określa, jaką pełni funkcję opinia publiczna w państwie demokratycznym;	Uczeń/Uczennica: -wskazuje czynniki odgrywające rolę w kształtowaniu opinii publicznej;	Uczeń/Uczennica: -przedstawia sposoby badania opinii publicznej;	Uczeń/Uczennica: -odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.
Środki masowego przekazu – czwarta władza?	Uczeń: przedstawia funkcje i rodzaje środków masowego przekazu; wyjaśnia znaczenie środków masowego przekazu dla wolności słowa – dział X pkt 1; znajduje w mediach wiadomości na wskazany temat; odróżnia informacje o faktach od komentarzy i opinii; wyjaśnia, na czym powinna polegać rzetelność dziennikarzy – dział X pkt 2; wskazuje cele	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia rolę środków masowego przekazu w ustroju demokratycznym;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, w jaki sposób media informują społeczeństwo oraz kontrolują władzę, wpływając na opinię publiczną;	Uczeń/Uczennica: -podaje podstawowe różnice między funkcjonowaniem mediów w systemie demokratycznym i niedemokratycznym	Uczeń/Uczennica: -opisuje, na czym polega i z czego wynika stronniczość przekazu oraz jak się przed nią bronić; -porównuje konkretne informacje przedstawione w różnych mediach; -wskazuje różnice między kampanią społeczną a komercyjną;	Uczeń/Uczennica: -dokonuje krytycznej analizy wybranej kampanii społecznej.

	kampanii społecznych; analizuje materiały z wybranej kampanii tego rodzaju – dział X pkt 3;					
Inwazja „fejków”	Uczeń: znajduje w mediach wiadomości na wskazany temat; odróżnia informacje o faktach od komentarzy i opinii; wyjaśnia, na czym powinna polegać rzetelność dziennikarzy – dział X pkt 2.	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia znaczenie pojęcia „fake news”; .	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia znaczenie mediów społecznościowych we współczesnym świecie;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, jak rozprzestrzeniają się fałszywe wiadomości i jaki mają wpływ na zachowanie obywateli;	Uczeń/Uczennica: -wie, co zrobić, aby nie stać się ofiarą „fejków” i nie ulegać propagandzie oraz celowej dezinformacji	Uczeń/Uczennica: -dokonuje krytycznej analizy wybranego fake news’a
VII. PAŃSTWO DEMOKRATYCZNE						
Różne oblicza państwa	Uczeń: wymienia podstawowe cechy i funkcje państwa; wyjaśnia, czym zajmuje się władza państwowa – dział XI pkt 1.	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, co to jest państwo	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, jakie funkcje pełni państwo;	Uczeń/Uczennica: -podaje przykład państwa demokratycznego, autorytarnego i totalitarnego;	Uczeń/Uczennica: -porównuje sytuację obywatela w ustroju demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym;	Uczeń/Uczennica: -wskazuje i omawia źródła władzy państwowej.
Demokracja – co to takiego?	Uczeń: wyjaśnia zasadę suwerenności narodu; przedstawia sprawy, które mogą być poddane pod referendum – dział XI pkt 2; uzasadnia, że godność człowieka jest podstawą różnych systemów moralnych; wy- jaśnia, że jest ona źródłem powszechnych, przyrodzonych, nienaruszalnych i niezbywalnych wolności i praw człowieka; analizuje sformułowania	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia pojęcie demokracja; -wymienia podstawowe wartości demokratyczne	Uczeń/Uczennica: -określa znaczenie wartości demokratycznych w życiu jednostki i państwa; -wymienia typy demokracji	Uczeń/Uczennica: -wskazuje różnice pomiędzy rodzajami demokracji; -wyjaśnia, co to są prawa człowieka oraz dlaczego państwo demokratyczne powinno ich przestrzegać;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia zasadę suwerenności narodu i przedstawicielstwa oraz przedstawia ich funkcjonowanie w Polsce. -wymienia podstawowe formy demokracji bezpośredniej w Polsce;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia na przykładach ze swojej szkoły, miejscowości, kraju oraz świata, w czym przejawiać się może troska o dobro wspólne.

	preambuły Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka –dział IV pkt 1.					
Rola konstytucji w państwie	Uczeń: wyjaśnia zasadę konstytucjonalizmu; podaje szczególne cechy konstytucji; znajduje w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przepisy dotyczące wskazanej kwestii; podaje kompetencje Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej – dział XI pkt 7; analizuje symbole Rzeczypospolitej Polskiej; wyjaśnia, czym powinna przejawiać się postawa patriotyczna młodego i dorosłego człowieka– dział VIII pkt 3.	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, dlaczego konstytucja jest najważniejszym aktem prawnym w państwie -zna symbole państwowe Rzeczypospolitej Polskiej.	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia zasadę konstytucjonalizmu; -wymienia podstawowe funkcje konstytucji;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, czym różni się Konstytucja RP od innych źródeł powszechnie obowiązującego prawa -wskazuje obszary życia społecznego, które reguluje konstytucja i wyszukuje w ustawie zasadniczej przepisy dotyczące wybranych kwestii;	Uczeń/Uczennica: -przedstawia przykłady spraw, w których orzeka Trybunał Konstytucyjny;	Uczeń/Uczennica: wskazuje zasady uchwalania konstytucji w Polsce oraz wyjaśnia, w jaki sposób można ją zmienić;
Zasady ustroju Polski. Rola konstytucji w państwie	Uczeń: wyjaśnia zasadę trójpodziału władzy; objaśnia konieczność poparcia większości sejmowej dla Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej (bądź jej działań); przedstawia podstawowe kompetencje Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej; podaje imię i	Uczeń/Uczennica: -wymienia najważniejsze zasady ustroju RP;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, na czym polegają podstawowe zasady ustrojowe: trójpodziału władzy, pluralizmu politycznego, suwerenności narodu;	Uczeń/Uczennica: -określa, w czym przejawia się w praktyce zasada suwerenności narodu; -wyjaśnia, na przykładzie państwa polskiego, na czym polega trójpodział władzy; -określa główne kompetencje władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej w Polsce;	Uczeń/Uczennica: -wskazuje przykłady pluralizmu politycznego w Polsce;	Uczeń/Uczennica: -przedstawia sprawy, które mogą być poddane referendum i wyszukuje przykłady referendum ogólnokrajowych i lokalnych, których wyniki były wiążące.

	nazwisko urzędującego prezesa Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej; wykazuje, że decyzje podejmowane w wybranym ministerstwie mają wpływ na życie jego rodziny – dział XI pkt 8; wyjaśnia zasadę pluralizmu politycznego; wymienia partie polityczne, których przedstawiciele zasiadają w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej; przedstawia cele działania partii politycznych oraz wykazuje, że konkurują one w życiu publicznym; znajduje informacje na temat działań wybranej partii (jej struktur regionalnych lub centralnych) – dział XI pkt 4; wyjaśnia zasadę suwerenności narodu, przedstawia sprawy, które mogą być poddane pod referendum – dział XI pkt 2;					
Jak działa parlament?	Uczeń: wyjaśnia zasadę przedstawicielstwa (demokracji pośredniej); przedstawia zasady wy- borów do Sejmu	Uczeń/Uczennica: -określa podstawowe kompetencje parlamentu (Sejmu i Senatu);	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, co oznaczają terminy: wybory powszechne, bezpośrednie, równe, głosowanie tajne;	Uczeń/Uczennica: -opisuje zasady wyboru do Sejmu RP; -wskazuje różnice między ordynacją większościową a proporcjonalną;	Uczeń/Uczennica: -przedstawia na przykładzie procedurę uchwalania ustawy; -określa, jaka rolę pełni w parlamencie opozycja; -wymienia główne	Uczeń/Uczennica: -określa, jaka rolę w procesie stanowienia prawa odgrywają Sejm, Senat, Prezydent RP; -przygotowuje i

	Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz za- sady działania i najważniejsze kompetencje izb parlamentu – dział XI pkt 3.				funkcje sprawowane w Sejmie i Senacie;	przedstawia krótkie wystąpienie sejmowe w wybranej sprawie.
Prezydent i rząd, czyli władza wykonawcza w Polsce	Uczeń: przedstawia sposób wyboru i pod- stawowe kompetencje Prezydenta Rzeczy- pospolitej Polskiej; znajduje informacje o działaniach urzędującego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej – dział XI pkt 5; objaśnia konieczność poparcia większości sejmowej dla Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej (bądź jej działań); przedstawia podstawowe kompetencje Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej; podaje imię i nazwisko urzędującego prezesa Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej; wykazuje, że decyzje podejmowane w wybranym ministerstwie mają wpływ na życie jego rodziny – dział XI pkt 8;	Uczeń/Uczennica: -określa, kto dokonuje wyboru prezydenta i jak można go odwołać oraz wymienia jego główne uprawnienia;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, jaką rolę w polskim systemie politycznym sprawują prezydent i rząd; -określa, kto desygnuje premiera	Uczeń/Uczennica: -wskazuje podstawowe zależności pomiędzy parlamentem, prezydentem, rządem i wyborcami;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, w jaki sposób decyzje podejmowane w wybranym ministerstwie wpływają na życie jego rodziny;	Uczeń/Uczennica: -znajduje i opracowuje informacje dotyczące działań urzędującego prezydenta;

Wymierzając sprawiedliwość	Uczeń: wyjaśnia zasadę państwa prawa, w tym zasady niezależności sądów i niezawisłości sędziów; wyjaśnia zasadę dwuinstancyjności postępowania sądowego – dział XI pkt 6; podaje kompetencje Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej – dział XI pkt 7;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia zasadę państwa prawa	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia zasadę niezawisłości sędziowskiej;	Uczeń/Uczennica: -opisuje zasadę dwuinstancyjności postępowania sądowego	Uczeń/Uczennica: -podaje kompetencje Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej	Uczeń/Uczennica: -opisuje sytuacje, w których niezawisłość sędziów może być zagrożona
Na scenie politycznej	Uczeń: wyjaśnia zasadę pluralizmu politycznego; wymienia partie polityczne, których przedstawiciele zasiadają w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej; przedstawia cele działania partii politycznych oraz wykazuje, że konkurują one w życiu publicznym; znajduje informacje na temat działań wybranej partii (jej struktur regionalnych lub centralnych) – dział XI pkt 4;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, co to są partie polityczne i dlaczego powstają;	Uczeń/Uczennica: -określa, jakie zasady prawne regulują działalność partii politycznych w Polsce;	Uczeń/Uczennica: -wymienia najważniejsze partie obecne na polskiej scenie politycznej	Uczeń/Uczennica: -wskazuje, czym różnią się od siebie programy ugrupowań prawicowych, lewicowych i centrowych;	Uczeń/Uczennica -znajduje i prezentuje informacje na temat działań wybranej partii (jej struktur regionalnych lub centralnych)
VIII. POLSKA W ŚWIECIE, POLSKA W EUROPIE						
Silna Polska w świecie	Uczeń: przedstawia działalność Polski w Organizacji Narodów Zjednoczonych, Unii Europejskiej i	Uczeń/Uczennica: -wskazuje na mapie sąsiadów Polski	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, kto prowadzi w państwie polskim politykę zagraniczną;	Uczeń/Uczennica: -charakteryzuje główne kierunki i cele polityki zagranicznej Polski;	Uczeń/Uczennica: -charakteryzuje relacje między państwami sąsiednimi a Polską.	Uczeń/Uczennica: -opisuje działalność władz polskich w organizacjach międzynarodowych

	Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego – dział XII pkt 4.					
NATO, czyli nasi sojusznicy	Uczeń: wymienia cele i przejawy działania Organizacji Narodów Zjednoczonych i Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego – dział XII pkt 1; przedstawia działalność Polski w Organizacji Narodów Zjednoczonych, Unii Europejskiej i Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego – dział XII pkt 4.	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, dlaczego powstało NATO	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, jakie są główne zadania NATO;	Uczeń/Uczennica: -opisuje, na przykładach, jak realizowana jest polityka obronna Polski; -wyjaśnia, jakie znaczenie dla bezpieczeństwa Polski ma nasz udział w NATO;	Uczeń/Uczennica: -podaje przykłady misji pokojowych i operacji militarnych, w których biorą udział polscy żołnierze;	Uczeń/Uczennica: -przedstawia własne stanowisko na temat udziału Polski w operacjach NATO.
Wspólna Europa – jak i po co?	Uczeń: wymienia cele działania Unii Europejskiej; przedstawia podstawowe korzyści związane z obecnością Polski w tej organizacji dla pracowników i osób podróżujących; znajduje informacje o wykorzystaniu funduszy unijnych w swojej gminie lub swoim regionie – dział XII pkt 2; przedstawia działalność Polski w Organizacji Narodów Zjednoczonych, Unii Europejskiej i Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego – dział XII pkt 4;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, w jakim celu powstała Unia Europejska oraz podaje datę wstąpienia Polski do UE;	Uczeń/Uczennica: -wskazuje współczesne zadania U.E. -wymienia kraje należące do UE	Uczeń/Uczennica: -wymienia główne etapy jednoczenia się Europy; -wymienia kraje, które chciałyby do U.E.wstąpić i wskazuje je na mapie; -wymienia najważniejsze instytucje UE oraz krótko określa ich zadania;	Uczeń/Uczennica: -przedstawia własne stanowisko na temat dalszego rozszerzania Unii; -określa, jakie problemy stają dziś przed państwami UE; -wyszukuje, porządkuje i prezentuje informacje dotyczące korzystania ze środków unijnych przez polskich obywateli, przedsiębiorców i instytucje;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, z jakimi uprawnieniami i obowiązkami wiąże się obywatelstwo unijne; -formułuje i przedstawia własne zdanie na temat korzyści wynikających dla Polski z członkostwa w UE;

Narody Zjednoczone	Uczeń: wymienia cele i przejawy działania Organizacji Narodów Zjednoczonych i Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego – dział XII pkt 1; przedstawia działalność Polski w Organizacji Narodów Zjednoczonych, Unii Europejskiej i Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego – dział XII pkt 4; formuluje sądy w sprawach wybranych problemów społecznych współczesnego świata; rozważa propozycje działań w kierunku poprawy warunków życia innych ludzi na świecie – dział XII pkt 5.	Uczeń/Uczennica: -przedstawia cele działania ONZ;	Uczeń/Uczennica: -przedstawia najważniejsze organy ONZ; -opisuje, czym zajmują się organizacje międzynarodowe działające przy ONZ;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, jaką rolę we współczesnym świecie odgrywają organizacje międzynarodowe;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, kim są uchodźcy oraz na przykładach charakteryzuje ich sytuację w Polsce, w Europie i na świecie.	Uczeń/Uczennica: -opisuje kilka sytuacji, w których ONZ pomogła w rozwiązaniu międzynarodowego konfliktu oraz usuwaniu skutków katastrof humanitarnych;
Kraje bogate, kraje biedne	Uczeń: formuluje sądy w sprawach wybranych problemów społecznych współczesnego świata; rozważa propozycje działań w kierunku poprawy warunków życia innych ludzi na świecie – dział XII pkt 5.	Uczeń/Uczennica: -wskazuje na mapie kilka krajów zaliczanych do bogatej Północy i do biednego Południa;	Uczeń/Uczennica: -wskazuje różnice między krajami globalnego Południa i globalnej Północy;	Uczeń/Uczennica: -uzasadnia zależność krajów Południa od krajów Północy oraz ich mieszkańców;	Uczeń/Uczennica: -wskazuje i uzasadnia działania, które można podejmować, by poprawić sytuację mieszkańców globalnego Południa;	Uczeń/Uczennica: -poszukuje i przedstawia informacje na temat polskich organizacji pozarządowych niosących pomoc humanitarną i rozwojową mieszkańcom krajów ubogich.
Globalizacja, czyli nawzajem od siebie zależymy	Uczeń: formuluje sądy w sprawach wybranych problemów społecznych współczesnego świata;	Uczeń/Uczennica: -wyjaśnia, na czym polega zjawisko globalizacji	Uczeń/Uczennica: -podaje przykłady zjawiska globalizacji;	Uczeń/Uczennica: -wymienia i ilustruje przykładami pozytywne i negatywne skutki globalizacji;	Uczeń/Uczennica: -podaje przykłady naszych codziennych zachowań, które mogą wpływać na życie innych ludzi oraz losy całego	Uczeń/Uczennica: -wymienia główne problemy współczesnego świata, które jego/jej zdaniem zagrażają

	rozważa propozycje działań w kierunku poprawy warunków życia innych ludzi na świecie – dział XII pkt 5.			-wskazuje, na przykładzie codziennego życia, przykłady zależności pomiędzy sobą a światem;	świata;	pokojowi, dobrobytowi i przetrwaniu ludzkości.
--	---	--	--	--	---------	--